

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН 2 | November 2025

Овластяване на децата и младежите, полагащи грижи в Европа: Проектът „Нашите гласове“ – Първи стъпки

В първия информационен бюлетин обяхме началото на проекта „Нашите гласове“ – нова инициатива, финансирана от ЕС, която цели да гарантира, че младежите, полагащи грижи (или младите грижещи се - МГ) наистина са чути. МГ са деца и младежи под 18 години, които се грижат за родител или близък човек и често се сблъскват с предизвикателства, влияещи върху техния живот: образование, благосъстояние и бъдещи възможности. Чрез „Нашите гласове“ организации от Италия, Швеция, България, Белгия, Словения и европейската мрежа Eurocarers обединяват усилия, за да създадат реални възможности младите грижещи се да участват активно в решения, които оформят живота им. Проектът беше официално стартиран през април 2025 и ще продължи две години, започвайки с картографиране на съществуващите механизми за участие, след което ще бъдат тествани нови инструменти, за да могат младите грижещи се да се включват по-активно в училищата, местните общности и дори на ниво ЕС. Крайната цел е изграждане на по-справедлива и приобщаваща Европа, в която младите грижещи се са признати, подкрепени и овластени да изразяват мнението си и да влияят върху политиките, които ги засягат.

Картографиране на съществуващите механизми за участие

През лятото партньорите по проекта работиха по идентифицирането и картографирането на съществуващи механизми за участие във всяка страна-партньор (Работен пакет 2). Това беше извършено чрез преглед на „сива“ литература, тоест на документи, които не са научни публикации – например правителствени доклади, стратегии, политически анализи, отчети на институции и НПО и научна литература. Първо бяха определени критерии за подбор, обхващащи научни статии, изследователски доклади и учебници за научната литература, както и правителствени публикации и политически доклади за „сивата“ литература. Всички документи

бяха проучени на езиците на оригинала, а материалите на ниво ЕС - на английски език. Бяха прегледани публикации между 2010 и 2025 г. с наличен пълен текст и известен автор. Географският обхват на научната литература включваше държавите членки на ЕС-27, Обединеното кралство и страните от Европейска асоциация за свободна търговия: Норвегия, Швейцария, Исландия и Лихтенщайн. Прегледът на „сивата“ литература се съсредоточи върху документи на ЕС, Швеция, Белгия, Италия, Словения и България. Прегледът обхващаше материали, които разглеждат механизмите за участие и включването на уязвими групи лица под 18 години, и описват основните практики, предизвикателствата и установените пропуски. След края на проучването, количествените данни бяха извлечени поотделно за научната и „сивата“ литература във всяка страна.

Какви са основните дейности на проекта „Нашите гласове“?

Преглед на научната литература

Прегледът на научната литература беше извършен от двата академични партньора по проекта – Университета в Любляна (Словения), водещ партньор по работния пакет, и Университета Линей (Швеция). Използван беше методът *Rapid Realist Review* за проучване на материали на английски език, публикувани в базите SCOPUS и MEDLINE между 2010 и 2025 г. Включени бяха публикации, насочени към лица под 18 години и механизми за участие на уязвими групи. Освен младите грижещи се, бяха включени и други групи уязвими лица поради ограничен брой проучвания върху МГ.

Първоначалното търсене даде 1074 резултата, но след премахване на дублиращи записи бяха прегледани 726. В процеса бяха изключени още 702 записа по различни причини. Общо 22 проучвания бяха включени в крайния количествен и тематичен анализ.

Преглед на „сивата“ литература

Прегледът на сивата литература беше извършен от всички партньори на техните национални езици, както и на английски за документите на европейско ниво. Всички партньори търсеха политически или изследователски доклади (включително докторски дисертации на националните езици и на английски) и годишни отчети на национални и регионални механизми за участие, като детски и младежки съвети, други съвети по определени тематични въпроси, детски или младежки парламенти, както и структури или механизми, подкрепяни от офиса на Омбудсмана за децата. От първоначалните 318 материала, 99 бяха включени в крайния преглед.

На всички етапи от анализа основният ни фокус беше да открием пропуските и различията в механизмите за участие на деца, свързани с младите грижещи се, децата като близки роднини, децата в трудни семейни ситуации и други групи социално уязвими деца. Това беше постигнато чрез анализ на повтарящи се теми, модели и тенденции в събраната литература.

Прегледът на „сивата“ литература включваше анализ на профили по държави, както и количествен анализ на документите.

Какво открихме?

Целта на прегледа на научната литература беше да бъдат идентифицирани механизмите за участие, достъпни за младите грижещи се, децата като най-близък роднина ('next of kin') и други уязвими групи деца, както и да се открият пропуските и предизвикателствата, свързани с тези механизми в различните европейски държави. Разширяването на критериите за включване към други групи уязвими деца (освен младите грижещи се и децата като най-близък роднина, които са основната целева група на проекта) се оказа полезно, тъй като ни позволи да идентифицираме

няколко приложими механизми за участие, които могат да бъдат адаптирани към младите грижещи се и децата като най-близък роднина.

Интересен откритие е, че в някои от прегледаните материали децата изобщо не са били включени като участници, въпреки че детското участие е било основна тема на изследването. Вместо това, фокусът е бил върху възгледите на родителите или практикуващите специалисти, а гледната точка на децата често отсъства или е недостатъчно представена.

Повечето статии (9) са от Швеция, следвани от Обединеното кралство (3), Нидерландия (1) и Ирландия (1). Осем от включените публикации са теоретични и обхващат различни области – право, образование, социална работа, научни изследвания и др. Макар, че механизмите за участие, описани в статиите, обикновено се разглеждат като утвърдена практика, реалното им прилагане често е възпрепятствано от политически, ресурсни и организационни ограничения.

Особено тревожно е, че повечето механизми за участие, описани в научната литература (с едно изключение), рискуват да бъдат неефективни или формални (tokenistic), тъй като диалогът в тях е доминиран от възрастни (най-често професионалисти или родители). В резултат на това децата често остават нечути, пренебрегнати и им е трудно да изразят мнението си. В повечето идентифицирани механизми липсват и формални процедури за подаване на жалби и оплаквания, чрез които децата могат да изразят притесненията си или да оспорят начина, по който са третирани.

Идентифицирахме няколко системни бариери пред смисленото участие на МГ, децата като най-близък роднина и други уязвими групи, включително липса на:

- достъпна информация и представителност,
- фокус върху гледната точка на детето,
- формализирани процедури,
- адекватни модели за участие,
- ефективна подкрепа,
- индивидуализиран подход и
- последващо проследяване на резултатите от участието.

Допълнително предизвикателство са и погрешните предположения за уязвимостите, способностите и зрелостта на децата, както и приравняването на присъствието с участие. Разпределението на властта между възрастни и деца също представлява сериозна пречка за смислено участие.

На индивидуално ниво бяха установени три важни бариери:

- „портиери“ (gatekeepers),
- интерсекционалност,
- специфични трудности, характерни за МГ и децата като най-близък роднина: стигматизация, страх от намеса на социалните служби и липса на време поради домашни задължения, както и липса на информация.

Силната страна на проучването е, че успяхме да определим предпоставките за смислено участие на МГ и децата като най-близък роднина. Те включват необходимост от системна организационна и политическа подкрепа, подходи, адаптирани към индивидуалните способности и обстоятелства на децата, както и ключовата роля на доверен, съпричастен и добре подготвен възрастен, който може да подкрепя и улеснява процеса на участие.

Анализът на „сивата“ литература разкри значителни различия в участието на децата между секторите и държавите. В Словения, Италия, България, Швеция и Фландрия съществуват рамки за детско участие, но те се различават значително по степен на изпълнение и приобщаване. Словения и Италия имат системи, основани на правата на детето, но участието зависи силно от местните ресурси и политическата воля. В Словения младите грижещи се не са правно признати,

а в Италия – признанието е само на регионално ниво и без адекватна подкрепа. България среща най-сериозни структурни бариери: високи нива на бедност, слаба реализация на политиките и почти липсващо признание за МГ или за смислено детско участие.

Швеция, въпреки силната си социална и образователна система, също няма формално признание на младите грижещи се. Фландрия има правно установени механизми за участие, но в голяма степен разчита на инициативи на неправителствени организации.

Във всички разгледани случаи участието остава предимно консултативно, с ограничени възможности за съвместно участие или участие, водено от самите деца. Деца с увреждания, мигранти и деца в нестабилни семейни ситуации често са изключени, а по-малките деца са слабо представени. Информацията най-често е насочена към възрастни, а механизмите за жалби и оплаквания са непоследователни и рядко пригодени за деца.

Въпреки че ЕС разполага със солидна правна рамка – например Хартата на основните права и Стратегията за правата на детето от 2021 г. – прилагането ѝ на национално ниво остава непоследователно. За да се преодолее формалното участие (tokenism), е необходимо системно признание, по-широка достъпност и устойчиви механизми за обратна връзка, които да дават на децата – особено на най-маргинализираните – реална възможност да влияят върху решенията, които ги засягат.

Какво следва?

Четвъртият работен пакет на проект „Нашите гласове“ вече е в ход. В тази част от проекта ще разработим цялостни учебни материали, свързани с младите грижещи се, предназначени за професионалисти като учители, социални работници, здравни специалисти, младежки работници и доброволци/представители на неправителствени организации. Материалите ще обхващат:

- специфичните предизвикателства, пред които са изправени младите грижещи се
- механизми за идентифицирането им
- ефективни стратегии за подкрепа
- механизми за участие
- стратегии за самоадвокация
- техники и насоки за създаване на среда, благоприятна за младите грижещи се.

През следващите месеци ще разработим учебна програма, стъпвайки на вече съществуващи материали и с принос на всички партньорски страни и организации в проекта. Във всяка партньорска държава ще бъдат организирани обучения. Ще бъдат използвани механизми за оценка на ефективността и въздействието на учебните програми.

За повече информация и актуални новини относно проекта

“Нашите Гласове”, моля посетете

<https://ourvoicesproject.eu/>

и ни последвайте в основните социални мрежи,

използвайки хаштага

OURVOICES_PROJECT_EU

*Проектът “Нашите Гласове” се съфинансира от програма CERV по Споразумение
за безвъзмездна помощ с номер*

101190125 - OUR VOICES - CERV-2024-CHILD

*Съфинансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са единствено
на автора(ите) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз
или на Европейската комисия. Нито Европейският съюз, нито органът, предоставил
финансирането, носят отговорност за тях.*